

Inhoud

Inleiding	7
1 Diversiteit in jouw leven	13
1.1 Identiteit	13
1.2 Sociale identiteit	15
1.3 Sociale deelidentiteiten	17
1.4 Multiculturele persoonlijkheden	20
1.5 Aspecten van persoonlijkheden	24
1.6 Biografie en levensverhalen	27
2 Diversiteit – enkele begrippen	39
2.1 Biodiversiteit	39
2.2 Seksuele diversiteit	39
2.3 Genetische diversiteit	42
2.4 Etnische diversiteit	44
2.5 Culturele diversiteit	54
2.6 Stigma – vooroordeel – discriminatie	59
2.7 Acceptatie	68
3 Diversiteit, gezondheid en ziekte	73
3.1 Gezondheid en ziekte	73
3.2 Beperkingen in het dagelijks functioneren van het individu	77
3.3 Illness – Disease – Sickness	80
3.4 Medical pluralism	86
3.5 Het Nederlandse gezondheidszorgsysteem	89
3.6 Diversiteit is meer dan verschil in cultuur	91
3.7 Antwoorden uit de gezondheidswetenschappen	96
3.8 Communicatie in de gezondheidszorg	103
3.9 Antwoorden uit de communicatiewetenschappen	111
3.10 Kanttekeningen bij de modellen en theorieën	123
3.11 Diversiteit in de loop van de tijd	128

4	Diversiteit en de eigen professie	143
4.1	Kaders van professioneel gedrag	143
4.2	Toepassing van de gegeven kaders	146
4.3	Professionele vorming, invloed van de beroepsgroep en de context	150
4.4	Het verhaal van de cliënt	156
4.5	Omgaan met diversiteit tussen cliënt en professional	162
5	Diversiteit – een schat aan informatie	169
5.1	Kennisbronnen	169
5.2	Informatie van de kant van cliënten	171
5.3	Basale communicatie	172
5.4	Zicht krijgen op transities in de levensloop	174
5.5	Het eigen levensverhaal achterhalen	175
5.6	Meer inzicht in jezelf	176
5.7	Meer inzicht in je denk- en werkwijze	177
5.8	Meer inzicht in je reflectievermogen ten aanzien van diversiteit	178
	Bijlage	181
	Literatuur	183
	Over de auteurs, redactie en klankbordgroep	195
	Trefwoordenregister	199

Inleiding

Uitgangspunten

Sinds er op de aarde leven bestaat, is er sprake geweest van diversiteit. Ook tussen mensen zal er altijd diversiteit geweest zijn. De manieren waarop met diversiteit tussen mensen wordt omgegaan, verandert in de loop der tijd. In deze tijd vraagt diversiteit in de zorg met cliënten en collega's met verschillende achtergronden, leeftijden, levensstijlen en overtuigingen om een professionele houding en professioneel gedrag ten aanzien van deze biografische kenmerken. Dit professionele gedrag wordt mede gevormd door:

- beroepscoodes die als fundament de kaders van de WHO én de rechten van de mens hebben;
- de opleiding die de professional heeft gevolgd;
- de beroepservaring;
- de beroepsgroep;
- de visie/het beleid van de instelling waar de professional nu werkzaam is;
- het gezondheidssysteem waar de instelling deel van is;
- de doelgroep waarvoor de professional zorg op maat wil leveren;
- de ontwikkelingen binnen de maatschappij waar het individu zich bij voelt horen;
- het eigen verhaal/de eigen biografie van de professional.

Als wij als beroepsbeoefenaars professionele zorg willen leveren, is het goed ons te realiseren dat professioneel gedrag niet altijd consistent is. Mensen bestaan uit verschillende deelidentiteiten, die samen als *de* identiteit van een mens kunnen worden waargenomen. Zo ben ik, Andrea Kuckert-Wösthleinrich, auteur van dit boekje, maar tegelijkertijd ook projectmanager in een psychiatrisch ziekenhuis en onderzoeker, verpleegkundige en moeder, weduwe en echtgenote van Andreas, (schoon)dochter en zus, tante en een soort tante van het nichtje van Andreas, zwemmer en genietter. Zo ben ik, Marjan Stomph, auteur van dit boekje, ook vrijwilliger bij een cliëntenorganisatie, initiatiefnemer van een seniorencollectief, freelance trainer, partner, (schoon)moeder, oma, vriendin, zus,

(oud-)tante, mantelzorger, buurvrouw, cliënt van de fysiotherapie, koorzanger en tuinvrouw. Afhankelijk van de context kunnen deze deelidentiteiten meer of minder sterk aanwezig zijn. Voor buitenstaanders kan gedrag dan tegenstrijdig zijn, voor het individu zelf is het dat niet.

'Het leven is in beweging en alles verandert altijd'
(Toonder, 1992).

Het gaat altijd om de eigen identiteit van iemand, dat is wat de mens uiteindelijk maakt. Vragen die hiermee verbonden zijn: Wie ben ik? Wat vind ik belangrijk? Hoe voel ik me? Op welke manier ben ik waar opgegroeid en opgeleid? Hoe word ik door anderen gezien en waargenomen en doet dat iets met me? Komt dit overeen met mijn eigen waarneming? Ben ik nog steeds dezelfde persoon die ik twintig jaar geleden was? Antwoorden op deze vragen geven een beeld van iemands identiteit. Omdat de tijd, de context en de anderen veranderen, verandert ook de identiteit van een persoon. De identiteit heeft dus te maken met:

- verandering;
- continuïteit;
- zingeving.

De identiteit is altijd en overal aanwezig en toch ongreepbaar
(Abram & Wesly, 2006; Abram, 2008).

'Bij het zoeken naar en het bepalen van de eigen identiteit spelen levensverhalen een rol. In een levensverhaal interpreteren en herinterpreteren mensen wat zij in hun leven ervaren en gedaan hebben. De verschillen die wij uitlichten, verschillen per context. Aan mijn beste vriendin zal ik een ander verhaal vertellen dan in een sollicitatiegesprek. In een nieuw land, in nieuwe omstandigheden, moet ik mijn levensverhaal, mijn identiteit, opnieuw uitvinden.' (Roothaan, 2007: 126).

Dit uitvinden – zoals Roothaan schrijft – is niet altijd even simpel. In dit boekje benaderen wij diversiteit vanuit het perspectief van het individu. Daarbij gaat het niet alleen om het individu van de cliënt en de collega, maar juist van de professional zelf als individu. Kennis over je eigen identiteit, je eigen biografie zijn een voorwaarde om met anderen om te gaan. Om

een beter zicht te krijgen op het onderwerp diversiteit wordt met verschillende perspectieven gewerkt. Aan deze perspectieven ligt een aantal definities ten grondslag. De auteurs zijn zich ervan bewust dat definities afhankelijk zijn van degene die ze maakt, de context waarin zij worden geformuleerd en de invloed van plaats en tijd. Definities die honderd jaar geleden geldig waren, hoeven dit vandaag niet meer te zijn. Toch hebben wij om de lezer mee te nemen op de speurtocht naar diversiteit, definities van anderen overgenomen of zelf definities geformuleerd. Misschien kan de lezer zelf betere definities bedenken en zo met ons in gesprek gaan.

In de volgende hoofdstukken proberen we een soort baboesjka in elkaar te zetten. Wij beginnen met een reflectie over het begrip 'identiteit', het kleinste poppetje. Daarna introduceren en definiëren wij de belangrijkste termen rond diversiteit. Omdat deze uitgave juist voor studenten is bedoeld die een opleiding volgen in de gezondheidszorg, nemen wij de gezondheidszorg onder de loep. Wij laten zien dat ieder van ons een eigen perceptie op gezondheid en ziekte heeft. Hierop adequaat te reageren blijkt niet altijd even gemakkelijk te zijn. Dit wordt duidelijk in het deel over diversiteit in de praktijk, waar antwoorden te vinden zijn die mensen uit de verschillende wetenschapsgebieden hebben geprobeerd te geven.

In de reflectieve opdrachten na elk hoofdstuk vind je zes mensen die in aanraking komen met hulpverlening. Zij lopen in het boekje met ons mee. Zij stellen ons voor vragen. De vragen kunnen helpen dieper over de inhoud na te denken.

Daarnaast zitten er in dit boek opdrachten die je helpen je op verworven kennis te reflecteren en deze toe te passen in de praktijk. Uiteindelijk gaat het altijd over het verzamelen van kennis, het leren omgaan met begrippen, het reflecteren over jezelf, je eigen handelen en daardoor wordt je eigen handelen beïnvloed. Kennis, vaardigheden en houding zijn daarom onlosmakelijk met elkaar verbonden en vormen daarmee de leidraad door dit boek.

Wij eindigen met een aantal voorbeelden van hoe men om kan gaan met de diversiteit die men in de alledaagse praktijk

tegenkomt. In het laatste deel is een selectie opgenomen van informatiebronnen om je verder te informeren. Het blijft belangrijk er altijd goed over na te denken welke methode de meest geschikte is om tegemoet te komen aan de wensen van de cliënt en de behoeftes van de individuele hulpverlener. En je te realiseren dat de ene context de andere niet is, en de ene persoon de andere niet. Dat is niet altijd even gemakkelijk, maar wij als auteurs en professionals beleven het in de alledaagse praktijk als een uitdaging – het is normaal verschillend te zijn.

Andrea Kuckert-Wöstheinrich en Marjan Stomph